

هدف و ماهیت:

رشته باستان شناسی در ایران زیر مجموعه رشته علوم انسانی به حساب می آید. البته از چند سال پیش دانشکده های هنر نیز اقدام به راه اندازی رشته باستان شناسی در مقطع کاردانی کردند. برخی رشته باستان شناسی را با رشته تاریخ یکی می دانند یا اینکه این رشته را کاملاً مشابه رشته تاریخ به حساب می آورند اما در این باره باید تاکید کنم که این دو رشته اگرچه مشابهت هایی باهم دارند اما یکی به حساب آوردن این دو اشتباه است. رشته تاریخ با توجه با آثار موجود به بحث می پردازد اما رشته باستان شناسی با توجه به حدسیات به کاوش می پردازد. باستان شناسان با توجه به یافته هایی که در کاوش ها به دست می آید می باید فرهنگ نحوه زندگی و حتی روابط اجتماعی گذشتگان را تدوین کنند. باستان شناس فردی است که در محل های باستانی کاوش می کند، یافته ها را مورد مطالعه قرار می دهد و پس از تعیین ارزش مادی و معنوی و تخمین قدمت آثار، آن ها در بازار عتیقه فروش ها به فروش می رساند. در گذشته ای نه چندان دور، جامعه ما چنین دیدگاهی نسبت به باستان شناسی داشت. در واقع مردم باستان شناس را با عتیقه فروش یا عتیقه جمع کن یکی می دانستند. اما در حقیقت باستان شناس یک تاجر یا عتیقه جمع کن نیست. بلکه یک محقق است؛ محقق که شواهد لازم را برای تحقیقات خود از طریق بررسی، پژوهش و کاوش در نقاط مختلف جهان که روزی محل تردد، سکونت یا هر نوع فعالیت انسانی بوده است، به دست می آورد سعی دارد تا گذشته را براساس یافته های خود باز سازی کند. در واقع روشن کردن گذشته هر جامعه از نظر فرهنگی، اجتماعی، سیاسی یا مذهبی بدون مرجعه به نظر باستان شناس دشوار یا غیر ممکن است.

توانایی های مورد نیاز و قابل توصیه:

توانایی علمی: داشتن اطلاعاتی مناسب در زمینه تاریخ و جغرافیای ایران و کشورهای همسایه و همچنین تسلط به زبان انگلیسی برای دانشجویان این رشته ضروری به نظر می رسد. توانایی جسمی: باستان شناسی با کار و تلاش در گرمای کویر و در سرمای کوهستان و با تحمل سختی ها و مشکلات بسیار همراه است. معروف است که می گویند باستان شناسی ۵۰ درصد روی زمین و ۵۰ درصد زیرزمین است. به همین دلیل باستان شناسی نمی تواند برای افراد علاقمند به پشت میز نشینی رشته مناسبی باشد. علاقمندی ها: باستان شناس باید علاقمند به کار در طبیعت باشد. یعنی اگر جوانی عاشق کاوش و جستجو و کشف مجهولات و نقاط تاریک تاریخ گذشته نباشد، نمی تواند در این رشته موفق گردد.

وضعیت ادامه تحصیل در مقاطع بالاتر:

رشته باستان شناسی در ایران تا مقطع دکترا تحصیل می شود. این رشته هم در مقطع کارشناسی ارشد و هم در مقطع دکترای تخصصی در ایران تدریس می شود.

رشته های مشابه و نزدیک به این رشته:

با توجه به ماهیت و نوع خاص این رشته، به نظر می رسد که رشته هایی نظیر: مدیریت جهانگردی، تاریخ و جغرافیا، موزه داری، مرمت و احیای بناهای تاریخی و ... نزدیک تر به این رشته می باشند.

آینده شغلی و بازار کار:

کشور ایران با وجود جاذبه های فرهنگی بسیار سالانه تنها چند هزار نفر جهانگرد را جذب خود می کند. ایران بهشت باستان شناسی است اما در بازار جهانی توریست، حضوری کم رنگ داریم. اما چرا این سرمایه زوال ناپذیر در کشور ما شکوفا نشده است؟

برای رونق بازار جهانگردی باید به مسائل بسیاری توجه نمود که بعضی از آنها خارج از کار یک باستان شناس است. اما آنچه به رشته باستان شناسی باز می گردد، گمنام ماندن جاذبه های تاریخی و فرهنگی ایران می باشد. تا جایی که نه تنها جهانگردان بلکه حتی مردم کشورمان نیز با بسیاری از آثار تاریخی و فرهنگی ایران بیگانه هستند و این به دلیل آن است که معرفی و حفظ آثار باستانی بر عهده باستان شناسان نیست. یعنی در حالی که ما تعداد قابل توجهی فارغ التحصیل باستان شناسی بیکار داریم، بسیاری از آثار باستانی کشور ما هنوز شناسایی و ثبت نشده است و حتی آثار ثبت شده نیز، بخوبی حفظ و یا معرفی نمی شوند. در بسیاری از کشورهای دنیا مسائل مربوط به حفاری و حفاظت از میراث فرهنگی هر شهر برعهده شهرداری است تا شهرداری با ایجاد بخش باستان شناسی و با جذب فارغ التحصیلان رشته باستان شناسی در آن، به این مهم بپردازد. اما در کشور ما متولی باستان شناسی، سازمان میراث فرهنگی کشور است و این مرکز هم دامنه فعالیت هایش محدود می باشد و در نتیجه تعداد اندکی از فارغ التحصیلان آن هم در سطح کارشناسی ارشد، جذب این مرکز می شوند.

با وجود این که در کشور ما زمینه های ملی رشته باستان شناسی وجود دارد و ما دارای فرهنگ و پیشینه پربراری هستیم و باید حداقل در منطقه، باستان شناسی ما حرف اول را بزند اما متأسفانه در زمینه مطالعات باستان شناسی بسیار ضعیف عمل می کنیم. در سطح لیسانس موقعیت کاری این رشته بسیار محدود می باشد. اما اگر عاشق و شیفته تاریخ، تمدن و فرهنگ کشورشان هستند، بدانند که این رشته آنها را راضی خواهد کرد.

پیش بینی وضعیت آینده رشته در ایران:

به نظر می رسد با توجه به گسترش روند جذب توریست و جهانگرد در ایران و پرداختن بیشتر به این موضوع از جانب سازمانهای مربوطه در طی سالهای آینده شاهد شکوفایی این صنعت باشیم و فارغ التحصیلان بیشتری در نقاط مختلف و کاوشهای گوناگون مشغول به خدمت شوند ولی در مقطع فعلی همان مشکلات گفته شده از قبیل بیکاری و هم سنخ نبودن ماهیت کار با تواناییهای فارغ التحصیلان همچنان به چشم می خورد.

زیر شاخه ها و کاربرد:

در رشته باستان شناسی دانشجویان بیش از ۱۳۰ واحد درسی را در زمینه های پیش از تاریخ (دوره های پارینه سنگی، میان سنگی و نوسنگی)، دوره تاریخی و دوره اسلامی می خوانند. هم چنین دانشجویان یک فصل نیز که معمولاً یکی دو ترم آخر دانشجویان می باشد، در محل های حفاری که دانشگاه در نظر می گیرد حضور یابند و مهارت هایی در این زمینه بیاموزند.

باستان شناسی در مقطع کارشناسی دارای گرایش و زیر شاخه خاصی نبوده و در طی دوره آموزشی چهار ساله کلیه درس ها در هفت ترم ارائه می شود و یک ترم حفاری در محل ارائه داده می شود.

طی چندسال گذشته به طور متوسط در هر سال ۹۵ نفر در رشته باستان شناسی پذیرفته شده اند.

داشتن اطلاعات مناسب در زمینه تاریخ و جغرافیای ایرا و کشور های همسایه و همچنین تسلط به زبان انگلیس برای دانشجویان این رشته ضروری به نظر میرسد.

کاربرد این رشته از نام آن پیداست، این رشته در کشور ما که هنوز بساری از آثار تاریخی آن کشف نشده می تواند جایگاه مناسبی داشته باشد.

دروس پایه ی رشته ی باستان شناسی
تاریخچه علم باستان شناسی
بررسی تمدن های باستانی از نظر قرآن کریم
جغرافیای تاریخی
اصول و مبانی انسان شناسی
اسطوره شناسی
تاریخ هنر از باستان تا آغاز اسلام
حفظ آثار باستانی
اصول و مبانی باستان شناسی

دروس اختیاری برای رشته باستان شناسی	
فرهنگ و تمدن ساسانی	فرهنگ ایران و باستان
هنر رنسانس	فرهنگ مغول تا صفویه

دروس اختصاصی برای رشته باستان شناسی	
باستان شناسی پیش از تاریخ ایران	استخوان شناسی
باستان شناسی و هنر ایلام	ایران در آغاز شهرنشینی
باستان شناسی و هنر ماد و هخامنشی	باستان شناسی ایران در هزاره اول قبل از میلاد
باستان شناسی ساسانی	باستان شناسی اشکانی
فلزکاری دوره اسلامی	باستان شناسی و هنر اسلامی ۱ و ۲ و ۳
هنر و معماری بین النهرین در دوران تاریخی	باستان شناسی پیش از تاریخ بین النهرین
باستان شناسی و هنر آسیای صغیر	باستان شناسی مصر باستان
شناخت مهر و تابلت	سکه شناسی
هنر یونان و روم باستان	تاریخ هنر نقاشی در ایران
باستان شناسی و هنر سرزمین های اسلامی	حفاظت اشیاء باستانی
کتاب آرای	سیر تحول خطوط و خواندن کتیبه های اسلامی
هنر هند باستان	هنر خاور دور

خواندن خطوط باستانی	تکنیک و هنر سفالگری
طراحی و ترسیم مدارک باستانی	روش کاوش
موزه داری	کاوش در محل
طبقه بندی سفال	بررسی آثار باستانی
خواندن متون باستان شناسی	باستان شناسی و هنر قلمرو غربی اسلامی